

Försvaret av vetenskapen – ett tvåfrontskrig

Föredrag på Föreningen Heimdal, Uppsala, 25 mars 2010

Olle Häggström

Vetenskapen och vetenskaplighetsidealen står väl ändå rätt högt i kurs i dagen samhälle? Behöver de verkligen försvaras? Ja, jag menar att det behövs. Låt mig gå rakt på ett konkret exempel:

Den 17 december förra året beslöt styrelsen för Södertörns högskola att till regeringen föreslå att Moira von Wright (som idag är professor i pedagogik vid Örebro universitet) utses till rektor för Södertörn från och med den 1 juli. Medan regeringen grubblade över detta ärende skrev jag tillsammans med fysikern Sören Holst en artikel som publicerades på *Newsmill* den 7 januari, med rubriken "*Varför vill Södertörns högskola ha en vetenskapsfientlig rektor?*".

Hårda ord, men vi tyckte oss i en rapport av von Wright från 1998¹ med rubriken *Genus och text* ha funnit en del hårresande uttalanden. Rapporten är en granskning av ett antal fysikläromedel ur jämställdhetssynpunkt. Inget fel i det i sig naturligtvis, men hör på följande.

Genom ambitionen att slå fast vad som är sant och vad som inte är sant förmedlar böckerna enligt von Wright budskapet att

fysik handlar om det objektiva, det som höjer sig bortom känsla och mänskligt liv.

OK, visst, men vad är problemet? Jo, enligt von Wright innebär detta slags betoning av den objektiva verkligheten ett förtryck av

den som tror på sitt vardagskunnande, den som lyssnar till sina erfarenheter och känslor,

det vill säga i hennes föreställningsvärld företrädesvis flickor. Rapporten utgår nämligen från en uppfattning om pojkers och flickors olika "lärandestilar", där pojkers

---

¹ Till den kritik Holst och jag fått för vårt påhopp på von Wright hör att rapporten faktiskt är 12 år gammal, och att von Wright kan ha ändrat sig sedan dess. Javisst, men rapporten finns med i den meritering hon anförde när hon sökte rektorstjänsten, och inte ett ord om att hon tog avstånd från dess innehåll. En av avsikterna med vår *Newsmill*-artikel var att ge henne chansen att göra ett tydligt avståndstagande. Ingen hade varit gladare än vi om hon hade svarat att hon i rapporten nog ryckts med en smula i det galna 90-talets relativistiska och postmodernistiska flummerier, och att hon nu kommit till sans och absolut inte längre har något emot att fysikläroböcker framställer astronomi som en sannare och mer tillförlitlig kunskapsform än astrologi.

lärande karaktäriseras av logik, argumentation och analys, i motsats till flickors lärande som söker förankring i den egna erfarenheten och vardagen samt speglar ett intresse för kommunikation och relationer.

När en av läroböckerna avfärdar astrologi som ovetenskap läser von Wright detta som

en metafor för vardagstänkandets ovetenskaplighet,

vilket därmed verkar alienerande på flickor. Slutsatsen hon landar i blir att

påbudandet av snäv kunskap med en given mening inte [är] förenligt med skolans jämställdhetssträvanden

och vidare att

en genusmedveten och genuskänslig fysik förutsätter en relationell infallsvinkel på fysiken samt att en hel del av det traditionella vetenskapliga kunskapsinnehållet i fysiken plockas bort.

Indignerat pekar hon på hur läroböckerna framställer

naturvetenskaplig kunskap ... som sannare och riktigare än andra kunskapsformer

och att de därför

bidrar till återskapandet av de orättvisor som jämställdhetssträvandena försöker att råda bot på.

Det finns en annan passage i rapporten där von Wright kritiserar hur en av läroböckerna behandlar fenomenet regnbågen. I läroboken nämns föreställningen inom folktron att det finns en skatt vid regnbågens slut. Denna föreställning förutsätter förstås att regnbågen finns på en bestämd plats. Till von Wrights förfäran påpekar läroboken ifråga att så inte är fallet: regnbågen syns i en viss riktning, men den har ingen bestämd position. Hon förklarar harmset att

när författarna uttalar sig förringande om regnbågen, och endast godkänner ett 'objektivt vetande' om den, förringar man ... sagan och tusenårig levnadsvisdom.

Som synes är rapporten en förfärlig sörja av sexism och relativism. Vad hade då von Wright (och den högskolestyrelse som utsett henne) att säga till sitt försvar? Längre hörde vi inte ett ljud, men den 9 februari svarade hon med en *Newsmill*-artikel med rubriken "*Orättvist att peka ut mig som vetenskapsfientlig*", och två dagar senare hade regeringen utsett henne till rektor. Man skall kanske inte dra för stora växlar på tajningen här, men en möjlig tolkning av händelseförloppet är ju att hon faktiskt fått en påstötning från högre ort om att hon borde skriva ett svar, så att regeringen skall ha ryggen fri och kunna peka på att hon tillbakavisat kritiken.

Problemet är bara att hennes svar är så erbarmligt undanlidande, och inte innehåller tillstymmelse till avståndstagande från de relativistiska resonemang i rapporten som vi pekar på. Om man vill anstränga sig att läsa hennes svar extremt välvilligt så kan man förstås glädjas åt att hon deklarerar att hon varken är vetenskapsfientlig eller relativist. Dessvärre är detta blott tomma ord, att döma av vad hon skriver i övrigt. Tag t.ex. detta med relativismen. I de stycken som Sören Holst och jag refererar (och fler därtill) gör hon sig skyldig till flagrant relativistiska resonemang, men hon gör i sitt svar ingen ansats att vare sig ta avstånd från eller förklara dem. Istället pekar hon på att hon i ett annat stycke av rapporten varnar för *"att hemfalla till kunskapsrelativism"*. Detta gör dock inte saken bättre. Snarare sämre, då detta tillsammans med hennes faktiska hemfallande till kunskapsrelativism visar både på hennes bristande självinsikt och på hennes oförmåga att författa en någorlunda koherent rapport.

När det gäller vetenskapsfientligheten väljer von Wright det billiga tricket att avsiktligt missförstå oss. Hon låtsas som om det är hennes inställning till forskningsämnet fysik vi diskuterar. Men rapporten vi kritiserar handlar om skolämnet fysik, och det framgår klart och tydligt i vår artikel att det är detta – skolämnet – saken handlar om. När hon i rapporten skriver att (och jag citerar på nytt)

en genusmedveten och genuskänslig fysik förutsätter en relationell infallsvinkel på fysiken samt att en hel del av det traditionella vetenskapliga kunskapsinnehållet i fysiken plockas bort,

så ger hon visserligen ingen omedelbar konkretisering av vad detta innebär, men tillsammans med vad hon skriver i övrigt framgår att hon tycker att sådant som energiprincipen och gravitationslagen behöver maka på sig i skolfysiken för att ge plats åt sådant jamsetrams som att astronomi och astrologi tillhör olika kunskapsparadigm och att man därför inte kan säga att det ena är vare sig sannare eller falskare än det andra.^{2 3} Det är detta vi betraktar som vetenskapsfientligt. Anklagelsen om vetenskapsfientlighet bemöter hon med att hon överhuvudtaget inte uttalar sig *"om forskningsämnet som sådant"*. Goddag yxskaft!

Så nu kommer vi alltså att få en vetenskapsfientlig rektor på en av våra svenska högskolor. Och den relativism hon står för är hon dessvärre långt ifrån ensam om. På plats här i Uppsala är det svårt att inte komma att tänka på genusforskaren och

² Jag betonar att detta inte är något som står att finna explicit i von Wrights text, utan den tolkning jag efter bästa förmåga gör; jag har svårt att se att en konkretisering av von Wrights förslag skulle kunna innebära något helt väsensskilt från detta.

³ Christer Sturmark har berättat för mig att han för några år sedan mötte Moira von Wright i en debatt där hon menade att kreationismen och evolutionsläran representerar två olika paradigmer eller två olika kunskapsformer, och att det därför är fel att framhålla det ena som sannare eller riktigare än det andra.

sociologiprofessorn Eva Lundgren. Jag har inte tagit del av hennes forskning och kan inte säga något om den, men finner en del avslöjande yttranden i diskussionen kring den utredning rörande eventuell oredlighet i hennes forskning som dåvarande rektor Bo Sundqvist tillsatte 2005.⁴ Utredarna tyckte sig inte kunna belägga att Lundgren ägnat sig åt medvetet forskningsfusk, men det kan inte ha varit särskilt långt ifrån, med tanke på hur eEn av dem – Margareta Hallberg⁵ – sammanfattar sitt intryck:

Lundgren m.fl. hävdar att de har avlivat myten om att våldet mot kvinnor kan knytas till särskilda grupper av män. Den analys som leder fram till denna slutsats innehåller dock flera brister, och en reanalys av samma data visar att slutsatsen borde vara den rakt motsatta. ... Framställningen präglas av en stor iver att hitta bevis för de egna teserna, men saknar nästan helt ambitionen att pröva de egna tesernas hållfasthet. ...

Sammantaget har vår granskning identifierat flera allvarliga problem i Lundgrens forskning. Här finns empiriska påståenden som saknar empirisk grund, oklarheter vad gäller urval och antal intervjupersoner, avsaknad av alternativa tolkningar, påståenden som motsägs av egna data, generaliseringar utifrån ett litet underlag. För min del betyder det att trovärdigheten i Lundgrens forskning måste ifrågasättas. Vilka slutsatser som bör dras av detta vill jag dock överlåta åt Uppsala universitet att avgöra.⁶

I *DN* den 14 december 2005 publicerades så en debattartikel – och det är detta jag ville komma fram till – undertecknad av 14 forskare i olika samhällsvetenskapliga discipliner, med rubriken "*Eva Lundgrens granskare saknar kompetens för uppgiften*".⁷ Hur gör de då när de tar Eva Lundgren i försvar mot Margareta Hallbergs graverande slutsatser? Hävdar de måhända att Lundgrens empiriska påståenden

---

⁴ Utredningen tillsattes som en respons på den heta debatt som uppstått sedan strålkastarljuset hamnat på Lundgrens forskning, bl.a. i Evin Rubars TV-dokumentär *Könskriget* i maj 2005, och en debattartikel av Bo Rothstein och Ann-Marie Morhed i *DN* den 3 juni 2005.

⁵ Professor i vetenskapsteori vid Göteborgs universitet. Den andre granskaren var professorn i statsvetenskap Jörgen Hermansson vid Uppsala universitet.

⁶ Jörgen Hermansson lägger sin tyngdpunkt lite annorlunda och är starkt kritisk mot granskningsprocessens utformning, som han kallar "kvasijuridisk".

⁷ Fredrik Bondestam, Maud Eduards, Ann-Louis Eriksson, Johanna Esseveld, Karin Hassan Jansson, Charlotte Holgersson, Pia Höök, Lars Jalmert, Marianne Liljeström, Inger Lövkrona, Birgitta Meurling, Diana Mulinari, Anna Wahl och Maria Wendt Höjer: Eva Lundgrens granskare saknar kompetens för uppgiften, *DN*, 14 december 2005.

visst har empirisk grund, eller att hennes dataanalys skulle vara korrekt och den återanalys som Hallberg pekar på felaktig? Nej, nej, ingenting sådant. Istället:

Den absoluta merparten av Lundgrens vetenskapliga produktion sker inom en vetenskaplig tradition som man kan kalla hermeneutisk. Det handlar om att genom tolkningar av empiriska material utarbeta teoretiska förståelser av olika samhällsfenomen. Forskning uppfattas här som en tolkningsprocess.

Så långt allt väl, kanske, om man inte vet vad *hermeneutik* betyder.

God forskning handlar i ett sådant perspektiv mindre om att "bevisa" eller "testa" olika hypoteser och mer om att utifrån skilda teoretiska perspektiv, och med en övertygande argumentation, skapa ökad förståelse för olika fenomen.

Möjligen har en eller annan åhörare fortfarande inte någon riktigt klar bild av vad hermeneutik är, men ni är i så fall i gott sällskap. Den amerikanske fysikern och Nobelpristagaren Steven Weinberg skriver om en fysikerkollega som på sin dödsbädd "*fann tröst i tanken att han aldrig mer skulle behöva vända sig till ordboken för att slå upp ordet hermeneutik*".⁸

Åter till Hallbergs återanalys. Den kritiserar av artikelförfattarna i *DN* för att vara gjord i en forskningstradition där

empirin kan användas för att bekräfta eller falsifiera teorin. I ett hermeneutiskt perspektiv har emellertid ett begrepp som falsifiering inte någon större mening.

Ojdå, om vi inte kan observera verkligheten och finna underlag som kan stödja eller stjälpna en teori, vad i hela världen, undrar jag, har verksamheten då med vetenskap att göra? Debattartikelförfattarna förefaller helt likgiltiga för om en teori har stöd i data (sådana överväganden beskriver de som en "*specifik och tämligen snäv vetenskapssyn*"). Som kronan på verket avslutar de artikeln med en anspelning på Thomas Thorilds berömda ord "*Tänka fritt är stort men tänka rätt är större*" som pryder ingången till Uppsala universitets aula. Debattörernas variant:

Att tänka fritt – inte att tänka "rätt" – måste vara forskarens främsta raison d'être.⁹

Vilket suveränt universalförsvår för varje charlatan! Jaså minsann, mina slutsatser saknar stöd i data och mina påståenden är gripna ur luften? Nej si det gör ingenting, ty min uppgift som forskare är inte att tänka "rätt", utan att tänka fritt!

---

⁸ Steven Weinberg: Sokal's Hoax, *New York Review of Books*, 8 augusti 1996.

⁹ Notera de i postmodern tradition närmast obligatoriska citationstecknen kring ett ord som "rätt".

En sådan relativism måste vi ta avstånd ifrån, och insistera på att forskarens uppgift – eller *raison d'être* om vi så vill – är att tänka så rätt som möjligt om den objektiva verklighet vi lever i. Det må vara att vi troligtvis aldrig kan nå någon slutgiltig eller fulländad sanning om verkligheten, men det är bara genom att sträva i den riktningen som vi – vetenskapen – erhåller vår unika legitimitet i förhållande till andra sysselsättningar som exempelvis bandy eller romankonst. Om vi ger upp den ambitionen ser jag ingen möjlighet att inför skattebetalarna motivera miljardbelopp av offentliga medel på det vi kallar vetenskap.

Den postmoderna relativismen betonar att det som är "sant för mig" inte behöver vara "sant för dig" och i förlängningen den objektiva verklighetens existens (samt underminerar därmed hela idén med att bedriva vetenskap) – en hållning som jag bestämt vill vända mig emot, trots att jag strängt taget inte kan bevisa att det existerar en objektiv sanning och en objektiv verklighet. En radikalskeptisk hållning av typen "Hur vet vi egentligen (eller snarare, hur vet *jag* egentligen) att våra sinnesintryck överhuvudtaget återspeglar en fysisk omvärld?" kan inte motbevisas. Men ingenting tyder på att den fysiska verkligheten *inte* existerar, och det leder ingen vart att ta avstånd från den. Precis som relativismen (eller *relativismerna*, den ontologiska och den epistemologiska) inte leder någon vart:

Anta t.ex. att du påstår att "inget påstående är objektivt sant eller falskt". Är detta påstående i sig objektivt sant? Nej, det kan det ju inte vara, för då vore det ju ett motexempel till sig självt. Alltså är det inte objektivt sant utan bara något som du säger, utan stöd i något faktiskt. Men varför skall jag då fästa avseende vid vad du säger?

Detta kallas relativismens självupphävande egenskap, och återkommer i många varianter. Mycket mer finns att säga om saken, och jag rekommenderar Paul Boghossians lilla bok *Fear of Knowledge* (2006) som den bästa utredning i ämnet jag läst.

Det händer att relativismens försvarare, som Henrik Lundberg i *Filosofisk Tidskrift* 1/2010, backar till uttunnade och oantastliga ståndpunkter, som t.ex. att relativismen blott skulle innebära att man medger att sociala omständigheter påverkar våra verklighetsuppfattningar. Med en sådan urvattnad relativism går det emellertid inte att försvara många av de excesser som sker i relativismens namn, som t.ex. de följande citaten av Barnes & Bloor respektive Latour. Lundbergs artikel är värd att stanna upp inför om blott av det skälet att den innehåller en så träffande karaktäristik av mig och mina meningsfränder i den här debatten:

Vissa kritiker av relativismen hävdar att en relativistisk position innebär att alla ståndpunkter är lika goda och därför är utbytbara mot varandra. De hävdar att kunskap enligt relativismen är helt och hållet subjektiv så att vad som är "sant för mig" inte behöver vara "sant för dig" och vice versa. ... Relativismen leder i slutändan, menar de, till uppgivenhet och nihilism och till en misstro gentemot vetenskap och förnuftig argumentation. Denna inställning, brukar det heta i en

patosfylld slutkläm, är farlig eftersom vi idag står inför globala hot mot miljö och hälsa som bara vetenskapen kan råda bot på.

Mitt i prick!

Samtidigt som den postmoderna relativismen florerade som värst i akademiska vänsterkretsar under 1990-talet¹⁰ började en del naturvetare vakna inför vad de uppfattade som helt hårresande påståenden om deras egna discipliner från det hållet. Till exempel:

For the relativist there is no sense attached to the idea that some standards or beliefs are really rational as distinct from merely locally accepted as such.¹¹

Och:

Since the settlement of a controversy is the cause of Nature's representation – not the consequence – we can never use the outcome – Nature – to explain how and why the controversy has been settled.¹²

Det som snabbt kom att gå under beteckningen *Science Wars* började med boken *Higher Superstitions: The Academic Left and its Quarrels with Science* (1994) av biologen Paul Gross och matematikern Norman Levitt. Innan jag går vidare vill jag korrigera en vanlig missuppfattning angående *Science Wars*, nämligen att det skulle röra sig om ett krig mellan å ena sidan naturvetenskap, och å andra sidan samhällsvetenskap och humaniora. Absolut inte! Den postmoderna relativismen är en

---

10 Jag vill betona att jag inte egentligen har något emot postmodernismen som sådan. Två av mina favoritförfattare är Paul Auster och J.M. Coetzee, och deras underbart lekfulla behandling av begrepp som "sanning", "berättelse" och "text" kan inte klassas som annat än postmodern. Det är först när postmodernismen lämnar litteraturen och konsten, och börjar göra anspråk på att vara vetenskap, som jag säger stopp: detta har inte på universitet och högskolor att göra! (Annat än på t.ex. Dramatiska Institutet eller Konstfack.)

11 Barry Barnes och David Bloor (1981) *Relativism, rationality and the sociology of knowledge*, i *Rationality and Relativism* (red. M. Hollis och S. Lukes), Blackwell. Citatet är hämtat från s 27 i uppsatsen, och det bör noteras att Barnes och Bloor – två av förgrundsgestalterna i det som kallas Edinburghskolan inom vetenskaps sociologi – i sammanhanget identifierar sig själva som relativister.

12 Bruno Latour (1987) *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers through Society*, Harvard University Press, s 99. Vad Latour varnar för är alltså ett cirkelresonemang, men notera att för att det skall bli ett äkta cirkelresonemang måste han sätta likhetstecken mellan "Nature's representation" och "Nature" och därmed förneka existensen av en bakomliggande verklighet för våra beskrivningar. Hans förhållningsregel hindrar oss från att beakta möjligheten att "jorden är rund- teorin" en gång i tiden trängde ut "jorden är platt- teorin" har något att göra med det faktum att jorden faktiskt är rund och inte platt.

specifik avart inom samhällsvetenskap och humaniora, och många av dess främsta motståndare finns inom de samhällsvetenskapliga och humanistiska disciplinerna. Ett par av de mest värtaliga motståndarna till postmodernism i svensk akademisk debatt är Svante Nordin, professor i idé- och lärdoms historia i Lund, och Arne Jarrick, professor i historia vid Stockholms universitet.

Höjdpunkten i *Science Wars* kom två år efter Gross och Levitts bok, när min gode vän fysikern Alan Sokal vid New York University lyckades publicera en artikel i den prestigeladdade postmoderna tidskriften *Social Text* 1996, som han genast efteråt kunde avslöja (vilket i efterhand ter sig fullkomligt uppenbart) var en parodi på postmodernt pladder. Jag har talat och skrivit om Sokal-affären i andra sammanhang,¹³ och hade honom på besök förra året för en serie föreläsningar i Stockholm och Göteborg, så jag skall inte orda mer om den. Låt mig bara konstatera att den bidrog till att fästa strålkastarljuset på postmodernismens excesser, och i förlängningen till dess relativa tillbakagång.

Men strömningarna finns ännu kvar, och de är inte heller begränsade till vänstern (även om det är där de är starkast). Hör här vad liberale ledarskribenten Niklas Ekdal skriver om klimatvetenskapen i *Axess* 1/2010:

Att skilja ut den naturvetenskapliga sanningen från den kulturella verklighetsuppfattningen och den ideologiska draperingen av intressepolitiken är knappast möjligt, kanske inte ens önskvärt.

Inte önskvärt? Tillåt mig anmäla avvikande uppfattning. Vetenskapens hela existensberättigande ligger ju precis i sökandet efter den objektiva sanningen utan ideologisk drapering!

Hittills har jag givit intrycket att det är för vetenskapens och vetenskapssamhällets egen skull som den postmoderna relativismen behöver bekämpas – för vår trovärdighet och våra möjligheter till fortsatt skattefinansiering. Men det är i själva verket mycket mer än så som står på spel. Det är nu dags att förklara rubriken till mitt föredrag: "*Försvaret av vetenskapen – ett tvåfrontskrig*".

De *Science Wars* jag hittills beskrivit har ägt rum på vänsterfronten: fienden kommer från vänster (och Niklas Ekdal får i detta sammanhang räknas som något slags hedersvänster). Men det finns en högerfront också, och det är där som de riktigt allvarliga striderna pågår. Kanske inte så väldigt intensiva strider här i Sverige, men desto värre i USA. Det handlar om den kristna höger som under parollen "*teach the controversy*" försöker sälja in den nykreationistiska inriktning som kallas *intelligent design* i läroplanerna, det handlar om en industrilobby som genom årtionden gjort allt vad den kan för att sprida förvirring om tobaksrökens hälsovådliga effekter, om

---

¹³ Se t.ex. min text I svallvågorna av en parodi, *Axess* 8/2008, http://www.math.chalmers.se/~olleh/Sokal_recension.pdf

koldioxidens roll i den globala uppvärmningen, och om miljöfrågor i största allmänhet. Och det handlar om en amerikansk president som övertygar sitt folk att gå i krig mot ett land på andra sidan jorden med hänvisning till uppgifter om detta lands innehav av massförstörelsevapen – uppgifter som vi nu vet är förfalskade. Jag kan varmt rekommendera den amerikanske vetenskapsjournalisten Chris Mooneys otroligt gedigna och välunderbyggda bok *The Republican War on Science* (2006) för en ingående beskrivning av detta vetenskapskrig.¹⁴

Tilläggas kan att det faktum att George W Bush inte längre är president, utan ersatts av en med helt annan respekt för vetenskaplig världsbild och vetenskapligt förhållningssätt, givetvis inte betyder att vi kan blåsa faran över. Den kristna högern finns kvar, liksom den miljöfientliga industrilobbyn, och i kongressen sitter en tillräckligt stor minoritet av s.k. "klimatskeptiker" för att bakbinda Barack Obama, vilket var en starkt bidragande orsak till att klimatmötet i Köpenhamn i december förra året blev en sådan totalflops. Och – Gud förbjude! – om mindre än tre år kan det hända att presidenten för världens mäktigaste land heter Sarah Palin.

När vi talar om George W Bushs — och för den delen Tony Blairs – lögner när de lurar sina nationer att gå i krig, så har vi rört oss ganska långt bort från själva vetenskapen. Här vill jag låna en formulering från Alan Sokals föredrag i Stockholm förra året. I min översättning:

Detta handlar inte så mycket om själva vetenskapen, som det vetenskapliga förhållningssättet – ett begrepp som ... rör sig långt bortom de ämnen vi räknar till vetenskapen, och som är av största vikt i mänskligt kollektivt beslutsfattande. Det handlar om att klart tänkande tillsammans med respekt för evidens – inklusive *i synnerhet* obekvämt och oönskad evidens, evidens som utmanar våra fördomar – är av största betydelse för mänsklighetens överlevnad i det 21:a århundradet.

Det kan se ut som om jag hoppat lite vilt mellan olika ämnen här. Vad har egentligen Moira von Wrights postmoderna flummerier att göra med Irakkriget och frågan om den globala uppvärmningen? Jag menar att det finns ett viktigt samband. Om vi kapitulerar för den akademiska vänster som anbefaller det relativistiska synsätt enligt vilket det som är "sant för mig" inte behöver vara "sant för dig", så förlorar vi det kanske viktigaste vapnet mot de högermän som tar stöd i direkta lögner för att motivera Irakinvasioner och uppluckrad miljölagstiftning, nämligen att påtala att de ljuger. Ty deras bild av världen är ju med ett relativistiskt synsätt varken sannare eller falskare än någon annan.

Förlorar vi på vänsterfronten så är vi sannolikt förlorade även på högerfronten!

---

14 Tyvärr är hans nya bok mycket sämre – Chris Mooney och Sheryl Kirshenbaum: *Unscientific America* (2009) som jag recenserade i *Axess* 1/2010:
<http://www.math.chalmers.se/~olleh/MooneyKirshenbaum.pdf>

Nu har vi tack och lov inte sett lika mycket av kriget på högerfronten i Sverige som i USA. Så varför bry oss? För det första så har vad som händer i USA betydelse för världen i övrigt inklusive oss i Sverige – att ensidigt bry sig om enbart den svenska ankdammen är enbart inskränkt. För det andra finns det ett stycke av högerfronten som på sistone kommit att ta allt större utrymme i den svenska debatten. Jag syftar på de s.k. "klimatskeptikerna" – debattörer som t.ex. Elisabet Höglund, Nils Lundgren och nu senast Alf Svensson, som talar om vartannat om hur (a) det inte pågår någon global uppvärmning, (b) den globala uppvärmningen kanske finns men inte har något med mänsklig fossilbränsleförbränning att göra, (c) den kan vara orsakad av människan men hur som helst bara är bra, och (d) den måhända kan ha en del negativa effekter, vilket det dock är för sent eller för dyrt att försöka hejda.

Ordet "klimatskeptiker" är något olyckligt i detta sammanhang, men tycks dessvärre ha börjat sätta sig i svenska språket. (Ordet "klimatförnekare" är mycket mer träffande, men leder som regel till en del tjafs.) Skälet till att det är olyckligt är att "skeptiker" för tankarna till den sunda skepsis som karaktäriserar all vetenskap: att ständigt utsätta de vetenskapliga teorierna och resonemangen – både andras och egna – för kritisk granskning. Att som forskare bli ertappad med att ta argumenten *mot* den egna favorithypotesen på mindre allvar än dem som talar *för*, är liktydigt med att bli ertappad med en dödssynd – försåvida inte man arbetar i den så kallat hermeneutiska tradition som Eva Lundgrens försvarare talar om (men då handlar det enligt min mening inte längre om vetenskap utan om något som mer påminner om skönlitteratur).

Den "skepsis" som exempelvis "klimatskeptiker" ägnar sig åt är något annat och fullkomligt väsensskilt. Den handlar om att ogilla någon specifik vetenskaplig teori (t.ex. evolutionsbiologi eller teorin om antropogen global uppvärmning) och plocka åt sig varje one-liner och varje tillstymmelse till argument för den egna ståndpunkten (t.ex. *"ett halvt öga eller en halv ving är väl inte till någon nytta"* eller *"det finns ju så väldigt mycket mer vattenånga än koldioxid i atmosfären att vi inser att koldioxiden inte rimligtvis kan ha mycket med klimatförändringar att göra"*) för att sedan använda dessa utan att någonsin stanna upp och fundera över om argumenten faktiskt håller. Helt skamlöst plockar man korta citat ur intervjuer¹⁵ och stulna e-brev¹⁶, och återger dem (ofta i förvrängd form) utanför sitt sammanhang för att ge maximalt vilseledande effekt. Ett annat argument av ungefär samma klass som vi hört mycket av på sistone är att det kalla väder vi haft i norra Europa i januari-februari visar att den globala uppvärmningen upphört (t.ex. har Jonny Fagerström en artikel i *Newsmill* den 5 januari med rubriken *"Köldrekordet bevisar att klimathotet är*

---

¹⁵ Behandlingen av BBC-intervjun med Phil Jones (chef för Climate Research Unit vid East Anglia University) den 7 februari i år är ett talande exempel. Att en enskild tidsserie (årlig global medeltemperatur från 1995 till 2009) inte uppvisar det vi kallar statistisk signifikans tas (fullkomligt felaktigt) som intäkt för att Jones tvivlar på den globala uppvärmningen. Att Jones i ett annat stycke i samma intervju kristallklart motsäger denna tolkning ignorerar man helt fräckt.

en bluff"). När det sedan visar sig att dessa månader i själva verket varit extremt *varma*, globalt sett, har det helt plötsligt blivit populärt att istället ifrågasätta om begreppet global medeltemperatur överhuvudtaget är meningsfullt.

Längre från ett vetenskapligt förhållningssätt än vad de så kallade "klimatskeptikerna" i svensk debatt uppvisar kan man knappast komma. Extra upprörande tycker jag att detta ovärdiga sätt att behandla vetenskapliga frågor är när det kommer från folk som viftar med sina professorstitlar. Jag tänker på professorerna Peter Stilbs och Ingemar Nordin vid KTH respektive Linköpings universitet. Och även här i Uppsala har ni dessvärre ett par sådana herrar: Sten Kaijser och Carl-Gustaf Ribbing. Men Ribbing hade ni, om jag är rätt underrättad, som torsdagstalare här i förra månaden, så dem av er som var här då vet ungefär vad för slags bluff-och-båg-argumentation han och hans vänner i det så kallade Stockholmsinitiativet¹⁷ ägnar sig åt. Jag skall därför inte orda mer om saken här, utan nöjer mig med att hänvisa till den folkbildande klimatvetenskapsbloggen Uppsalainitiativet¹⁸, som jag medverkar i. Jag tar för givet att ni här i lärdomsstaden Uppsala utan svårighet kan göra en saklig jämförelse mellan Uppsalainitiativet och Stockholmsinitiativet och slå fast vilka som har trovärdighet och vilka som eventuellt inte har det.

Tack för er uppmärksamhet!

Olle Häggström är professor i matematisk statistik på Chalmers, ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien och författare till flera böcker, varav senast *Riktig vetenskap och dåliga imitationer* (Fri Tanke, 2008).

---

16 Som citatet "*The fact is we can't account for the lack of warming at the moment and it's a travesty that we can't*" av klimatforskaren Kevin Trenberth. Tydligen anser tusentals klimatskeptiska bloggare att det här citatet är jätteviktigt, men det är få av dem som brytt sig om att ta reda på vad han faktiskt menade med det (men se gärna <http://www.skepticalscience.com/Kevin-Trenberth-travesty-cant-account-for-the-lack-of-warming.htm>) och ännu färre som vet något om hans forskning.

17 <http://www.stockholminitiative.com/>

18 <http://www.uppsalainitiativet.org/>